

Ε. ΤΑ ΕΙΣ -ἄτος -ἄδος ΕΠΩΝΥΜΑ

Καὶ τὰ κτητικὰ τοπωνύμια εἰς -ἄτον -ἄτου -ἄτα.

Ὁ σχηματισμὸς οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων εἰς -ἄτος εἶναι καὶ παλαιότερος τῶν εἰς τὴν Κύπρον, Κυκλάδας καὶ Ἐπτάνησα συναντωμένων. Ἦδη τὸ 1264 συναντῶνται, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, ἐν Κεφαλληνίᾳ οἰκογένειαι φέρουσαι τὰ ἐπώνυμα *Διφερῆτοι*, *Σχολαρεῖτοι*. Πρωϊμώτερον ὅμως: *Καφῆτος* μία τῶν εἰς Κρήτην σταλεισῶν οἰκογενειῶν τῶν ἀρχοντοπούλων (1081). Τὸ ἐπώνυμον ρεθυμνιακὸν μέχρι τῆς σήμερον.

Εἰς Γεωργ. Ἀκροπολίτου Χρονικὴν Συγγραφὴν, σ. 79, ²⁵ (Häisenberg), συναντῶμεν ἐπώνυμον Θεσσαλονικέως Κουτζουλᾶτος (ἀντὶ Κουτζούλλης ἢ Κουτσοῦλλης). Εἰς ἔγγραφον τοῦ 1283 Ἰωάννης ὁ Σκουλλᾶτος (σκουλλός) σκουλλί = τὸ μαλλί, ἤγουν μαλλιαρός¹) MM, AD IV, 1871, σ. 131.

Εἰς τὸ Χρονικὸν τῶν Τόκκων (Schirò, Cronaca dei Tocco) στ. 1272 - 1274: *Εἰς τοῦτο ἐδιόρθωσεν ὁ βασιλεὺς (Μανουὴλ Β') εὐθέως τὸν μέγαν τὸν κοντάσταβλον ἄρχοντα συγγενῆν του γνήσιους ἐκ τοῦ αἵματος τοῦς Καντακουζηνάτους (ἀντὶ Καντακουζηνούς). Ἐν κρητικῇ διαθήκῃ 22 Μαΐου 1500: Ἐγὼ Μιχαὴλ Ζαχαρᾶτος παρακληθεὶς μάρτυρας².*

Ἐν Κρητικῷ συμβολαίῳ τοῦ 1565: *Γεώργιος Τζικαφᾶτος μαρτυρῶ³. Ἐν ἄλλῳ τοῦ 1566 Μιχαὴλ Κονταρεῖτος, Κρῆς ἰατρός³. Ἐν δ' ἔγγραφοις τοῦ 1435 ὑπογράφεται ὁ γραφεὺς αὐτῶν Ἀνδρέας Σκαρλᾶτος (Σφακιὰ Κρήτης)⁴. Νικόλαος (ἢ Λαόνικος) Κα(β)βαθᾶτος πρωθιερεὺς, οὐνίτης πρωτοπαπᾶς Χάνδακος, β' ἡμισυ 15ου αἰ. λόγιος, ἐκδότης τῆς Βατραχομουμαχίας (1486)⁵.*

Ἀλλαγῶ θὰ ἐξετασθοῦν τὰ εἰς -ἄτος > -ἄδος ἐπώνυμα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν τοπωνύμια, ὧν πλεῖστα ἐν Ἰήνῳ Χίῳ κ.ἄ. νήσοις⁶.

1. Κ. Ν. Σάθας, MB 6, 1887, σ. 671.

2. Ἰω. Καλιτσούνακης, ΠΛΑ 3, 1927, σ. 506.

3. Κ. Μέρτζιος, Κρητ. Χρονικά 15 - 16, τεύχος Β', 1963, σ. 238.

4. Ἀνδρέας Βουρδουμπάκης, Δύο ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἐκ Σφακιῶν, ΕΒΕΚΣ 2, 1939, σσ. 259, 261.

5. Πρβλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, Κρητολογία IV, 1977, σσ. 46 - 57.

6. Πρβλ. Σίμου Μενάρδου, Τοπωνυμικαὶ καὶ λαογραφικαὶ μελέται, Λευκωσία 1970 (ἐν σσ. 85 - 103 πῖναξ Κυπριακῶν τοπωνυμίων) καὶ τοῦ αὐτοῦ, Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Ἰήνου, ΠΛΑ 3, 1928, σσ. 151 - 158.

Ὡς πρὸς τὰ εἰς -ᾶτα τοπωνύμια, τὸ θέμα τοῦτο εἶναι ἐν πολλοῖς ἠρευνημένον ἐν συναρτήσει πρὸς τὰ ἀπαντώμενα ἐν τῇ νήσῳ Κεφαλληνία ἐξ οἰκογενειακῶν ἐπιθέτων τοπωνύμια εἰς -ᾶτα¹, δηλοῦντα μικροὺς ἢ μείζονας οἰκισμοὺς καὶ χωρία. Δὲν εἶναι ἠρευνημένη ἡ χρονικὴ ἀρχὴ τῶν ἐν λόγῳ τοπωνυμίων ἐξ ἱστορικῶν μαρτυριῶν. Κακῶς ὁ Μηλιαράκης² ὑπέθεκεν ὅτι ταῦτα ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν τῶν ἰταλικῶν *Basiliata*, *Capitata* τοπωνυμίων. Ἡ κατάληξις -ᾶτα ἦτο ἤδη τόσον παλαιῶς εἰσηγμένη εἰς τὴν Νεοελληνικὴν, ὥστε δὲν ἐχρειάζετο ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ νὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ ἐλάχιστα γνωστὰ ἰταλικά τοπωνύμια εἰς -ata. Ἐπομένως τὸ θέμα εἶναι πότε παρουσιάζονται τὰ πρῶτα εἰς -ᾶτος ἐπώνυμα, ἐξ ὧν ἐδόθησαν εἰς τοὺς οἰκισμοὺς αἱ εἰς -ᾶτα ὀνομασίαι. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τῶν οἰκισμῶν αἱ ὀνομασίαι δίδονται ἐξ οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων εἰς οὐδετέρους τύπους (Παπαδιανά, Παπαδέικα, κλπ. Κρητικὰ (Ρόδου, Πειραιῶς)). Ὁ Χατζιδάκις προϋποθέτει ἐνικὸν τοπωνυμίων, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη τὸ εἰς -ᾶτα πληθυντ. τοπωνύμιον: Λάζαρος, Λαζαράτον > Λαζαράτα· Φιλικός, Φιλικᾶτον > Φιλικᾶτα καὶ τὰ ὅμοια. Τοιοῦτον τύπον δ' εὐρίσκει εἰς -ᾶτον τοπωνυμίων ἐν Κύπρῳ, ὡς τύποι εἰς -ᾶτα δὲν ὑπάρχουν μόνον ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας νήσους³. Εἰς Χίον ἡ κατάληξις -ᾶτος συναντᾶται ὡς -ᾶδος -ᾶδα⁴.

Οὕτως ἐν Κύπρῳ ἔχομεν: (ἡ Ἄσγάτα), Ἄσκᾶτα, Καλογιαννᾶτα, Λιζᾶτα, Τριδᾶτος -ον, Ψιλλᾶτον (Ψελλάον) Ψηλᾶτον κ.ά. (Μενάρδος, Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου)· βλ. πίνακα περαιτέρω.

1. Γ. Ν. Χατζιδάκις, Περὶ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ πατρωνυμικῶν εἰς -ᾶτος, ἐν Ἐπιστ. Ἐπετηρίδι Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 9, 1912-1913, σσ. 1-10 (= Γλωσσολογικαὶ ἔρευναι Α', 1934, σσ. 303-310). Σίμου Μενάρδου, Περὶ τῶν τοπικῶν ἐπιθέτων τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς. Τοπικὰ Κεφαλληνίας, ΕΕΒΣ 4, 1927, σσ. 336-341. Πρβλ. καὶ Παναγῆ Λορεντζάτου, Κεφαλήνων ὀνόματα, Λαογραφία 2, 1910, σσ. 27-34, καὶ τοῦ αὐτοῦ, Κεφαλήνων βαπτιστικὰ ὀνόματα διπλᾶ, αὐτόθι, σσ. 298-304. Κ. Ἀμάντου, Κεφαλληνικά ἐπώνυμα, Ἑλληνικά 10, 1937-1938, σσ. 117-121.

2. Ἀ. Μηλιαράκης, Γεωγραφία πολιτικὴ... τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, Ἀθήνησι 1890, σ. 94, καὶ Σ. Μενάρδος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 336, σημ. 1.

3. Γ. Ν. Χατζιδάκις, Γλωσσολογικαὶ Μελέται, Α', σσ. 303-304.

4. Κ. Ἰ. Ἀμάντος, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου, Λεξικογρ. Ἀρχεῖον Δ' (Ἀθηνᾶ ΚΖ', 1915), σ. 47. Ὁ αὐτός, Τοπωνυμικὰ σύμμεικτα, Ἀθηνᾶ 22, 1910, σσ. 190-192.

Ἄσφαλές κείμενον ἀλλὰ πολυπαθές, εἰς τὸ ὅποιον δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν καὶ λόγῳ τῆς παλαιότητός του, ὡς ἐκδοθέντος μεταξὺ 1262 καὶ 1264, εἶναι τὸ «Πρακτικὸν τῆς (Λατινικῆς) ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας», τὸ πρῶτον τυπωθὲν εἰς τὰ Acta et Diplomata τῶν Miklosich - Müller, τόμος V, 1887, σσ. 16 - 67, ἐξ ἀπογράφου τηρουμένου ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Ζακύνθου, τὸ ὅποιον δὲν ὑπάρχει πλέον, καὶ τοῦ ὁποίου κριτικῆς ἐκδόσεως ἀπόπειρα ἐπεχειρήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1965, ἀλλ' ἀπέχουσα πάσης ἐρμηνείας καὶ γλωσσικῆς διαπραγματεύσεως (διὸ καὶ αἱ παραπομπαὶ ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον γίνονται εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσιν ἐκ τοῦ AD, V). Τὸ κείμενον τοῦτο δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ βοηθήσῃ τίς πρῶτον ἢ ἕρως τὸ φῶν ἢ τὸ φῶν τὴν ὄρθωσιν ἔτεκεν¹. Διότι εἰς τὴν πρώϊμον αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ γ' αἰῶνος, ἡ κατάστασις ἐξ ἐπόψεως τοπωνυμίων καὶ ἐπωνύμων ἦτο ἕως διαφόρος τῆς σημερινῆς, ἧς εἰκόνα ἔχομεν ἐκ τῆς βιβλιογραφίας. Δύο μόνον ἐπωνύμα ρητῶς μαρτυροῦνται εἰς -ἄτος : *Λιμενῆτος* καὶ *Σχολαράτος*, ἐνῶ τῶν εἰς -ἄτος -ἄτα Κεφαλληνιακῶν τοπωνυμίων ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου μαρτυροῦνται τὰ ἐπωνύμα : Ἄλιθινός, Γαζῆς, Ἰσοικιάτης, Ζυμωνάτης, Προσφρονάρης, Σπληνάρης, Στλιβοπέτζης, εἰκάζονται δὲ καὶ ἄλλα, ὡς : Ἀβάσταγος, Ἀσκόλεσιος, Καλαβρός, Φιλῆς (-ικός,) Χρυσοβέργης, Χρυσός, κ.ά. Ἄλλ' ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι ὄχριοῦν πρὸ τῶν δεκάδων ἐπωνύμων τῶν μὴ εἰς -ἄτος ληγόντων καὶ ἀπαντῶντων εἰς τὸ ἐν λόγῳ κείμενον : Ἀβλιχος, Ἀθηναῖος, Ἄνοιος, Βαρδάνης, Βαρυπάτης, Βατάτζης, Γερακάρης, Δεκαδύο, Δρόγγος, Ζακυνθινός, Θαλασσινός, Καθαροψωμάς, Καλιπαιδᾶς, Καλαπόσιος, Καλόπουλος (= υἱὸς τῆς Καλῆς!), Κανατᾶς, Καραβᾶς, Κίνναμος, Κλωστομάλλης, Καλύβας, Κουκούλης, Κουρουσιᾶς, Κουρτέσης, Λαζαράς, Λιβαθινός, Λογαράς, Μαγουλάς, Μαυροῶάννης, Μεταξᾶς, Μονοκυθράς, Νοτάρης, Ξενοπούλος, Ὀρφανός, Περάτης, Περιβολισιάνος, Πετρίτζης, Ραζῆς, Ρομποτής, Σβορώνος, Σμαριδιάρης, Στρατοκόπος, Στρογγυλός, Συρόπουλος, Ἰζαγκαρόπουλος, Φαγρῆς, Φιλο-

1. Μέχρι σήμερον καὶ ἀπὸ τοῦ IS' αἰ. διατηρήθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπωνύμα μὴ σχηματισθέντα εἰς -ἄτος, ἐξ ὧν σημειῶ τινὰ τῶν ἐπιφανέστερων Κεφαλλήνων : Ἀναλυτής, Ἄτρωνᾶς, Ἀδλωνίτης, Βαλιάνος, Βάλσαμος (-άκης), Γεννατᾶς, Δαμοδός, Δοξαράς, Ζερβός, Ἰγγλέσης, Καλλιβοκάς, Καροῦσιος, Κατζαίτης, Λαμπήρης, Λεονταρίτης, Λιβαθινός, Λοβέρδος, Λουρδᾶς, Μηνιάτης, Μαντζαβίνος, Μαρκόπουλος, Μοσχονᾶς, Πήλικας, Ποδηματᾶς, Πολυκαλᾶς, Πυλαργινός, Σβορώνος, Σιμωνᾶς, Σκαλτσούνης, Σολομῆς, Τιπάδης, Τραυλός, Χέλμης καὶ Χωροφᾶς.

μάτης, Φλεβοτόμος, Φρυγανᾶς, Χαλαωματᾶς, Χοιδᾶς, Χρηματᾶς, Ψαῖας, τὰ ὅποια ἐκ πολλαπλασίων ἐπέλεξα ὡς λαλούμενα τότε καὶ μὴ σχηματίσαντα ἕως τότε διὰ καταλήξεων εἰς -άτος -άτων (καὶ μέχρι σήμερον) τοπωνύμια¹.

"Ἐπονται οἱ πίνακες :

I. Τὰ εἰς -άτων

(^Α)Βασταγᾶτον, τό : ἐξάμπελον τὸ Ἀβασταγάτου, σ. 32. - Ἔτερον χωράφιον τὸ λεγόμενον τὸ Βασταγᾶτον. Ἀλλά : τῶν Ἀβασταγάτων, σ. 33 (ἔπου νοητέον : χωραφίων).

Ἀληθινᾶτον, τό : Τοῦ Ἀληθινάτου ἀρμάκια δύο τὰ φυτευθέντα, σ. 41. Ἀυτόθι Ἀληθινὸς ἐπών.

Ἀσκαλεβᾶτο, τό : ἀμπέλι τὸ καλούμενον Ἀσκαλεβᾶτο (sic), σ. 47. Τὸ πλησίον τοῦ Ἀσκαλεβάτου, σ. 42. Χωράφιον τῶν Βουνῶν μοδίων 18'. ἕτερον τὸ ἐξ ἀγορᾶς τοῦ Ἀσκαλεβάτου (sc. λεγόμενον), σ. 62. (^ΑΑσκολέβας ἐπών.).

Βαρδουκᾶτο, τό : (χωράφιον) ἕτερον... τὸ καλούμενον Βαρδουκᾶτο, μοδίων, γ', σ. 55.

Βατζᾶτον, τό : (ἀρμάκιον) ἕτερον τὸ λεγόμενον τὸ Βατζᾶτον, σ. 57.

Γραμματουλάτου, τό : ἕτερον χωράφιον τὸ ἐπιλεγόμενον Γραμματουλάτου, σ. 57.

Γρηγοράτου, τό : ἕτερον (χωράφιον)... σὺν τοῦ Γρηγοράτου μοδίων γ', σ. 40.

Ἐνοικιάτου, τό : ἕτερον χωράφιον τὸ λεγόμενον τὸ Πηγαδίου, τὸ Ἐνοικιάτου, σ. 53. Ἐνοικιάτης ἐπώνυμον, σ. 41.

Ζυμωνᾶτα, τά : ἕτερα χωράφια τὰ ἐπιλεγόμενα Ζυμωνᾶτα (= Σιμωνᾶτα, τὰ τοῦ Σίμωνος), σ. 65. Πλησίον χωραφίου τοῦ Ζυμωνάτου, σσ. 46, 48, 63 (Ζυμωνάτης ἐδῶ ἐπώνυμον!).

Καλαβρᾶτον, τό : (ἀρμάκι) ἕτερον τὸ Καλαβρᾶτον, σ. 33.

Καμιτζᾶτον, τό : χωράφιον τὸ Καμιτζᾶτον μοδίων 5', σ. 54.

1. Ἦδη ὁ Σίμος Μενάρδος, ΕΕΒΕ 4, 1927, σ. 338, παρετήρησεν ὅτι τὰ Κομιτᾶτα τῆς Κεφαλληνίας δὲν ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τὸ κομιτᾶτον, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἐπώνυμον ὁ Κόμιτας (ἢ κομίταινα,) κομιτᾶτον κτῆμα.

Μολονότι πολλὰ τοπωνύμια εἰς -άτα προέρχονται ἀπὸ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα (διάκος, καλόγερος) ἢ ὀνόματα (Παρθένιος, Γαβριήλ, Νέστωρ κλπ.), τὸ ἐπώνυμον Διανηλάτος δὲν νομίζω ὅτι προέρχεται ἐκ πατρὸς τινος Δανιὴλ (η), ἐφ' ὅσον τὸ Δανιὴλ προσιδιάζει εἰς ἄγαμον κληρικόν, ἀλλ' ἐκ κτήματος ὑπερ καλόγηρός τις Δανιὴλ ἀφιέρωσεν εἰς μονὴν ἢ ναὸν καὶ ὑπερ ὀνομάσθη Διανηλάτον, τό.

- Κανδουκάτον, τό : χωράφιον τὸ λεγόμενον Κανδουκάτον, σ. 27.
- Κανεκάτον, τό : (ἀμπέλι) ἕτερον εἰς τὸ Κανεκάτον, σ. 42.
- Κασαλινᾶτος, ὁ : ἀρμάκη (-άκη εἰδ.) ἡ καλουμένη Κασαλινᾶτος, σ. 31.
- Κερβουλᾶτα, τὰ : εἰς τὴν τοποθεσίαν τῶν Κερβουλᾶτων, σ. 24.
- Κομιτᾶτο, τό : ἕτερον χωράφιον τὸ καλούμενον τὸ Κομιτᾶτο, σ. 58.
- Κορακάτα, τὰ : (ἀρμάκια) ἕτερα τὰ λεγόμενα Κορακάτα, σ. 29.
- Κουλουμεκάτο, τό : χωράφιον τὸ Κουλουμεκάτο, σ. 63.
- Κυβαράτον, τό : ἕτερον χωράφιον τὸ Κυβαράτον μολίων γ', σ. 51
(Κηβαράτων εἰδίον, Κυβαράτο Χατζιδάκις).
- Παπαθαναστάτον, τό : (ἀρμάκι) καὶ τὸ Παπαθαναστάτον (εἰδ.), σ. 33.
- Προσφωνα(ρᾶ)τον, τό : ἀλωνίου τοῦ Προσφονάτου, σ. 30. Προσφονάρης ἐπών., σ. 34.
- Πυριαναμάτον, τό : (χωράφιον) ἕτερον... τὸ Πυριαναμάτον, ἤγουν τῆς Γωνίας, σ. 55.
- Σαμπᾶτον, τό : (χωράφιον) ἕτερον τὸ ἀπὸ τοῦ Πρωέδρου εἰς τὸ Σαμπᾶτον, σ. 34.
- Σπληναράτον, τό : πλησίον τοῦ χωραφίου τοῦ Σπληναράτου, σ. 50.
Σπληνάρης ἐπών., σ. 51 (εἰδίον Σπληνάρης).
- Στληβοπετζᾶτον, τό : καὶ ἀπέρχεται εἰς τὸ Στληβοπετζᾶτον (εἰδ.), σ. 33, Στληβοπέτζης, ἐπών., σ. 39.
- Σχολαράτο, τό : χωράφιον τὸ ἐπιλεγόμενον Σχολαράτο, ὃ ἐστὶν ἐκ δωρεᾶς τοῦ αὐτοῦ Σχολαράτου, σ. 60.
- Φυλικᾶτον, τό : ἐξάμπελον τὸ Φυλικᾶτον, σ. 31.
- Χοχρικᾶτο, τό : (χοκλικᾶς - ἄτον) χωράφιον τὸ Χοχρικᾶτο μολίων β', σ. 51.
- Χρυσᾶτον, τό : (χωράφιον) τὸ λεγόμενον Χρυσᾶτον, σ. 47.
- Χρυσοβεργᾶτον, τό : (ἀρμάκι) τὸ λεγόμενον τὸ Χρυσοβεργᾶτου, σ. 56.

II. Τὰ εἰς -άτου

- Ἀληθινάτου, τοῦ : ἀρμάκια δύο, σ. 41.
- Ἀσκολεβάτου, τοῦ : (ἀμπέλι) σ. 42.
- Βαλάτου, τοῦ : καὶ πλησίον τοῦ Βαλάτου, σ. 30.
- Βαρβάτου, τοῦ : ἀμπέλι τοῦ Βαρβάτου, σ. 45.
- Βελλεράτου, τοῦ : (ἀρμάκια) ἕτερα τὰ λεγόμενα τοῦ Βελλεράτου, σ. 40.
- Βοράτου, τοῦ : ἀρμάκια δύο τὰ ἄνωθεν τοῦ Βοράτου, σ. 29.

Γαζάτου, τῷ : ἕτερον ἀμπελίτζιν τὸ Γαζάτου, σ. 42 (ἐπών.: καὶ πλησίον ἀγραμπελίου τοῦ Γαζᾶ, σ. 30).

Διφεράτου, τοῦ : ἕτερον χωράφιον τὸ ἀπὸ Λέοντος τοῦ Διφεράτου, σ. 37.

Δαυγάτου, τοῦ : ἕτερα ἀμπέλια σὺν τοῦ Δαυγάτου, σ. 41.

Ἐνοικιάτου, τοῦ : ἀμπελίου τοῦ Ἐνοικιάτου, σ. 31. Πλησίον τοῦ Ἐνοικιάτου, σσ. 37, 41, 53 (δίδς).

Ζυγολουράτου, τοῦ : (χωράφιον) τὸ ἄνωθεν τοῦ Ζυγολουράτου, σ. 37.

Καλαφάτου, τοῦ : καὶ πλησίον τοῦ Καλαφάτου χωραφίου, σ. 54. Καλαφάτης ἐπών.

Καλοβράτου, τοῦ : (χωράφιον) λεγόμενον τοῦ Καλοβράτου (sc. Καλοβράτου), σ. 57.

Καρεκάτου, τοῦ (ἀμπέλι) σ. 42.

Καρβουνάτου, τοῦ : ἕτερον... τοῦ Καρβουνάτου, σ. 33.

Κολυανδράτου, τοῦ : πλησίον τοῦ ἀμπελίου τοῦ Κολυανδράτου, σ. 41.

Κουβαλάτου, τοῦ : ἕτερον ἀμπέλι.... τὸ πλησίον τοῦ Κουβαλάτου, σ. 47.

Λαζαράτου, τοῦ : ἕτερον ἀμπέλιον τὸ πλησίον τοῦ Λαζαράτου, σσ. 55, 58.

Λεγάτου, τοῦ : ἐξάμπελον τὸ πλησίον τοῦ Λεγάτου, σ. 58.

Μαγουλάτου, τοῦ : (χωράφιον) ἕτερον τὸ καλούμενον τοῦ Μαγουλάτου, σ. 54.

Μακρυλάτου, τοῦ : (ἀμπέλι) καλούμενον τοῦ Μακρυλάτου, σ. 42.

Μαρινάτου, τοῦ : ἕτερον ἀμπέλιον.... τὸ ἀπὸ τοῦ Μαρινάτου, σ. 64.

Ματζουκάτου, τοῦ : πλησίον χωραφίου τοῦ Ματζουκάτου, σ. 48.

Ἐψαράτου, τοῦ : ἀμπέλι.... καὶ πλησίον τοῦ Ἐψαράτου, σ. 47.

Πειρασμάτου, τοῦ : ἀρμάκι τοῦ Πειρασμάτου, σ. 33.

Ῥαζάτου, τοῦ : (ἀρμάκι) σὺν καὶ τοῦ Ῥαζάτου, σ. 33. Ἐτερον ἀμπέλι πλησίον τοῦ Ῥαζάτου, σ. 43.

Σαβεράτου, τοῦ : καὶ ἀπὸ τοῦ Σαβεράτου καὶ ἀνέρχεται, σ. 25.

Σαβιράτου, τοῦ : πλησίον τοῦ Σαβιράτου καὶ κατέρχεται σ. 22.

Ταλδονάτου, τοῦ : ἀμπελίου τοῦ καλουμένου τοῦ Ταλδονάτου, σ. 41.

Ταρουλλάτου, τοῦ : πλησίον τοῦ χωραφίου τοῦ Ταρουλλάτου, σ. 57.

Φαβίτου, τοῦ : χωράφιον λεγόμενον τοῦ Φαβάτου, σ. 54.

Φουσσάτου, τοῦ : ἕτερον χωράφιον τὸ ἐπάνω τοῦ Φουσσάτου, σ. 52.

Πλησίον τῶν Φουσσάτων, αὐτόθι. (Δὲν φαίνεται οἰκογ. ἐπώνυμον, φουσσᾶτον = τάφος).

III. Τὰ εἰς -ᾶτα

Φοροδοτικός Πίναξ τῆς Κεφαλληνίας τοῦ ἔτους 1678. (Ν. Γ. Μοσχονᾶς, Δελτίον τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας Α', Κέρκυρα 1977, σσ. 85-123. Βλ. σσ. 89-92 καὶ 121-123).

Ἄλευρᾶτα	Λαταβινᾶτα
Ἄμπελᾶτα	Λεκατσᾶτα
Ἄνδριολᾶτα	Λιβαθηνᾶτα
Βαλσαμᾶτα	Λογαρᾶτα
Βαρτωρᾶτα	Λουκερᾶτα
Βασιλοπουλᾶτα	Λουρδᾶτα
Βικᾶτα	Μαντουκᾶτα
Βλαγῆτα	Μαντουκοφασῆτα
Βλονχᾶτα	Μαντζαβινᾶτα
Βουκινᾶτα	Μαρκετᾶτα
Γκρεζᾶτα	Μαρκοπουλᾶτα
Γκουλαλᾶτα	Μαυρᾶτα
Δαφνᾶτα	Μαυρικᾶτα
Διλλινᾶτα	Μεγαλογενᾶτα
Ἐρονικᾶτα	Μεσαρᾶτα
Θέματα ;	Μεταξᾶτα
Καλλᾶτα	Μιτακᾶτα
Καλλιγᾶτα	Μιχᾶτα
Καλιοτῶτα	Μιχαλιτσᾶτα
Καμανορᾶτα	Μονοπολᾶτα
Καρδακᾶτα	Μοντεσινᾶτα
Καρερᾶτα	Μουζουκᾶτα
Καρουσᾶτα	Μουσσᾶτα
Καταποδᾶτα	Μπαβασσᾶτα
Κλισμᾶτα	Νταβιγᾶτα
Κοκολᾶτα	Ντεβαρᾶτα
Κομιτᾶτα	Ντελλαπορτᾶτα
Κοντογονᾶτα	Ντιμισσιανᾶτα
Κοντοβουρᾶτα	Ντορισσᾶτα
Κουβουλλᾶτα	Πατερᾶτα
Κουλουρᾶτα	Πατρικᾶτα
Κουρουκλᾶτα	Πεγκατορᾶτα

Περιτᾶτα	Σοφρᾶτα
Περβολεσσιανᾶτα	Στανᾶτα
Πετρικᾶτα	Τραυλιᾶτα
Ποργκιαρᾶτα	Τρωγιανᾶτα
Πουλλᾶτα	Φαβατᾶτα
Προκοπᾶτα	Φαρακλᾶτα
Ραζᾶτα	Φερεντινᾶτα
Ραρτοπουλᾶτα	Φραγκᾶτα
Σακαριστιανᾶτα	Φραντζᾶτα
Σαολᾶτα	Χαβοδᾶτα
Σβοριανᾶτα	Χαβριᾶτα
Σιμωνᾶτα	Χαρτουλαρᾶτα
Σκλαβᾶτα	Χιονᾶτα
Σολομᾶτα	

“Ὅτι δὲ αἱ εἰς -ᾶτο -ᾶτα καταλήξεις παλαιόθεν ἦσαν οὐ μόνον Κεφαλληνικαὶ ἀλλὰ καὶ ἄλλων νήσων, μαρτύριον ἐγγραφῶ τοῦ ἔτους 1469, ὅπου : ἐδωρήσαμεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ζακύνθου δλα τὰ Καλογεράτα (MM, ADV, 1887, σ. 70) (ἐνθυμίζον τὰ κληρικᾶτα), καὶ τοῦ ἔτους 1471 (αὐτόθι, σ. 71) ὅπου : καὶ εἰς τὸ Βενοφᾶτο (Βενοφᾶτω editor) χωράφια τοῦ Καλογεράτου, προκειμένου ὁμοίως περὶ κτημάτων Ζακύνθου. Ἄλλὰ καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπάρχει Βερεῶτον (Βενέρη, Veneri οἰκογ.) καὶ ἐν Χίῳ (Κ. Ἄμαντος, Ἑλληνικά 10, σ. 121) Βερβεῶτον χωρίον ἀπὸ οἰκογ. Βέρβερη. Ὅμοίως καὶ εἰς Κυκλάδας (Μενάρδος) καὶ Δωδεκάνησα (Παπαχριστοδοῦλου).

Εἰς τὴν Κύπρον : ἡ Ἀσγᾶτα (= τὰ Ἀσγᾶτα) ἐκ τινος οἰκογενείας Ἀσκᾶ, τὰ Καλογιανᾶτα ἐκ Καλογιάννη, τὸ Ξυλιᾶτον (ἢ ὁ Ξυλιᾶτος) ἐκ τινος Ξυλιᾶ, ἡ Φωτᾶτα ἐκ τινος Φώτῃ, τὸ Ψηλᾶτον ἐκ τινος ψηλοῦ. Πρβλ. Σίμου Μενάρδου, Τοπωνυμικαὶ καὶ Λαογραφικαὶ Μελέται, Λευκωσία 1970, σσ. 69-70.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι, νομίζω, ὅτι ἡ κατάληξις -ᾶτον καὶ εἶτα -ᾶτα ἐδήλωσε κτήματα, ἢτοι ἀμπέλια, χωράφια, ἐξάμπελα (ποτὲ χώρους ἀμπέλων ξηρανθεισῶν), ἀρμάκια (περιτριγυρισμένους ἀγροτικούς χώρους) κ.ἄ. κατὰ τοὺς ἰδιοκτήτας ἢ δωρητὰς αὐτῶν. Εἶτα δὲ ἐκ τῶν τοπωνυμίων προῆλθον οἱ οἰκισμὲ τῶν Κεφαλλήνων εἰς -ᾶτα. Δεδομένου δ' ὅτι τὸ Πρακτικὸν τῆς Κεφαλληνίας συνετάχθη ἐν ὄψει προγενεστέρων κτηματολογικῶν Ἀναγραφῶν, ἀντιπροσωπεύει οὐχὶ ἀπλῶς τοπωνύμια καὶ ἐπώνυμα τοῦ ἔτους ὑπογραφῆς του (1262/1264), ἀλλὰ καὶ ἄλλα

πολλῶ προγενεστέρως σχηματισθέντα, βυζαντινά δὲ (πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας), ὡς εἶναι καὶ τὰ πλεῖστον τῶν γεωργικῶν ἔρων, τῶν ἐπωνύμων καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν τῷ Πρακτικῷ, καὶ αὐτῇ ἡ διάρθρωσις αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα ὁ Νατζιδάκις δικαιούται, προϋποθέσας τὰ εἰς -ἄτον, δηλωτικὰ ἰδιοκτητοῦ ἢ ἀφιερωθέντος κτήματος. Ἄλλ' εὐλογον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκ τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ παροίκων τῶν εἰς -ἄτον -ἄτα δηλουμένων κτημάτων ἔλαβον οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν τὰ ἐπώνυμά των. Ἐπομένως οἱ Σχολαριῆται καὶ οἱ Λιφεράτοι τοῦ κειμένου τοῦ ἰγ' αἰῶνος κατόικουν οἱ ἴδιοι ἢ ἐκ προγόνων εἰς κτήματα πρὸ πολλοῦ ὀνομαζόμενα τῷ Σχολαριῆτον (προϋποθέτον ἐπώνυμον Σ χ ε λ ἄ ρ (ι) ο ς, Σ χ ὀ λ ο ς, βλ. σ. 28 τοῦ Πρακτικοῦ) καὶ τῷ Λιφεράτον (προϋποθέτον ἐπώνυμον Δ ι φ ε ρ ο ς (= δίφορος, ὁ δις τοῦ ἔτους ἀποδίδων). Ὁ ἀκολουθῶν Πέναξ διευκολύνει τὴν κατανόησιν τοῦ προβλήματος μόνον, χωρὶς νὰ εἶναι ἐξαντλητικὸς.

IV. Τοπωνύμια μὴ Κεφαλληνιακὰ

Βερβεράτον, τὸ (ἀπὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον *Βέρβερις*, ὁ) χωρίον ἐν Χίῳ¹.

Δοξᾶτον, τὸ (= Τοξᾶτον)² τοπων., πόλις Μακεδονίας.

Καλογεράτα, τὰ (ἐκ τινων καλογήρων δωρητῶν, Ζάκυνθος ἔτει 1471)³.

Κωσᾶτα, τὰ Ἀρχαγγέλου Ρόδου⁴.

Μοσχᾶτον, τὸ τοπων. Ἀττικῆς (ἀπὸ ἀμπελῶνα ἐπιτόπιον ποτε δίδοντα μοσχᾶτον οἶνον, κρασί).

Μελισσᾶτα, τὰ, Κάλαθος Ρόδου⁵.

Ὀνωράτον, τὸ, ἐν τοῖς περὶ τὸ Ὀνωράτον πολίχρον προαιτείσις ἠθλίζετο, Νικηφ. Βρυέννιος⁶.

Ξενοφωτᾶτο, τὸ, (ἐκ τοῦ κυριωνύμου Ξενοφῶν, ὀνόματος κατόχου, δωρητοῦ), Ζάκυνθος ἔτει 1471⁷.

1. Κ. Ἀμαντος, Ἑλληνικά 10, 1937 - 1938, σ. 121.

2. Γ. Ν. Κατζιδάκι, Ἑλλασσολογικαὶ ἔρευναι Α', ἐν Ἀθήναις 1934, ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν δόξαν.

3. MM, AD V, 1887, σ. 71.

4. Χρ. Π. Παπαχριστοδούλου, Τοπωνυμικὸ τῆς Ρόδου, Ἄρδος 1951, σ. 203.

5. Αὐτόθι.

6. Gautier, σ. 81,2-3.

7. MM, AD V, 1887, σ. 71.

Ξερομήτατο, τό, (λόφος, Βραχάσι Μεραμπέλλου Κρήτης, εκ μητάτου έρειπωθέντος)¹.

Σαμασαῶτον, τό : Εἰς τὸν Ἀφράτην ποταμὸν κάτω εἰς τὸ Σαμασαῖτο, Διγ. Ἀκρίτας Β 1320 (Καλλονάρος)

Σαμισαράτοι, οἱ : Ἐτι εἰς τὸν τόπον τοῦ Ἀλιμουῦ (Θεσσαλίας) χωρίον ἢ Μαγαῦλα, καὶ οἱ Σαμισαράτοι λεγόμενοι σὺν τῇ ἐκείσε γῆ τῶν Λεχαβάτων καὶ Ταρωνάτων, ἐν ἔτει 1289².

Ψιχαλλάτα, τὰ, Σάλακος Ρόδου³.

5. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

I. Λειτουργίαι καὶ ἀξιώματα

Α'. Ἐκκλησιαστικά

α') Ἑλληνογενῆ καὶ ἑλληνοσύνθετα

Ἀδελφός > ἀδελφᾶτον, τὸ (συμμετοχὴ ὡς ἀδελφοῦ εἰς μονήν)
 ἀρχιδιάκονος > ἀρχιδιακονᾶτον, τὸ
 ἀρχιεπίσκοπος > ἀρχιεπισκοπᾶτον, τὸ
 ἀρχιμανδρίτης (= ἡγούμενος) > ἀρχιμανδριτᾶτον, τὸ
 δικαῖος (μονῆς) > δικαῖατον, τὸ (ἀξίωμα καὶ οἶκος διαμονῆς)
 ἐπίσκοπος > ἐπισκοπᾶτον, τὸ (καὶ λαϊκῶς) ἴπισκοπᾶτο, τὸ
 ἡγούμενος > ἡγουμενᾶτον, τὸ
 καθολικόν (μονῆς) > καθολικᾶτον, τὸ
 κληρικὸς > κληρικᾶτον, τὸ
 κριτής (τῆς οἴκουμένης) > κριτᾶτον, τὸ
 λαύρα (μονή, ὄριον) > λαυρᾶτον, τὸ
 μέγας οἰκονόμος (ὄφφικιον) > μεγαλοοικονομᾶτον, τὸ⁴
 οἰκονόμος (ὄφφικιον)⁵ > οἰκονομᾶτον, τὸ
 πνευματικὸς (ιερεὺς ἐξαγορευτῆς) > πνευματικᾶτον, τὸ
 πριμικήριος > πριμικηρᾶτον, τὸ
 πρόεδρος (ἐπισκοπῆς) > προεδρᾶτον, τὸ⁶.

1. Ἐ. Κ. Πατάκης, Ἀμάλθεια 9, 1978, σ. 104.

2. MM, AD V, 1887, σ. 255.

3. Χρ. Π. Παπαχριστοδούλου, ἐνθ' ἄνωγ.

4. Μέχρι τοῦ μεγαλοοικονομάτου κατηντήκει, Γ. Παχυμέρης I, 28 (Βουρη I, σ. 79, 7-8).

5. MM, AD V, 1887, σ. 33.

6. Αὐτόθι, σ. 39.

πρῶτος (ἀγίου Ὁρους) > πρωτῶτον, τὸ (ἐπὶ τοῦ οἰκήματος)
 πρῶτος + νοτάριος > πρωτονοταρ(ι)ῶτον, τὸ¹
 πρωτοσύγκελλος > πρωτοσυγκελλῶτον, τὸ (= ἡ πρωτοσυγκελλία)

β') Λατινογενῆ

concordia > κογκορδάτιον, τὸ (= συνθήκη μετὰ τοῦ Βατικανοῦ)
 legatus -um > λεγάτον, τὸ (= ἀρχὴ τοῦ λεγάτου, ἀπεσταλμένου)
 papa > παπάτον, τὸ (= ἀρχὴ ἢ χρονικὴ διάρκεια ἐξουσίας τοῦ πάπα
 Ρώμης)

β'. Κοσμικὰ

α') Ἑλληνογενῆ καὶ ἑλληνοσύνθετα

Ἀδελφός > ἀδελφῶτον (ἰδρύματος φιλανθρωπικοῦ)
 ἀνθύπατος > ἀνθυπα < τῶ > τον
 ἀρχιδούξ > ἀρχιδουκάτον
 ἀρχων > ἀρχοντῶτον
 αὐθέντης > αὐθεντῶτον > ἀφεντῶτο
 βασιλεὺς > βασιλῶτον
 βασιλικὸς > βασιλικῶτον (βυζ.)
 δέσποινα > δεσποινῶτον (βυζ.)
 δεσπότης > δεσποτῶτον (ἀρχὴ διδυμένη εἰς ἀδελφὸν ἢ υἱὸν βασιλέως,
 δεσπότην)
 δούκας > δουκάτον (ἀρχὴ τοῦ δούκα)
 ἐκλέκτωρ > ἐκλεκτομῶτον (Γ. Ν. Χατζιδάκις, Γλωσσολογικαὶ
 Ἔρευναι Α', 1934, σ. 303).
 Ἐξαρχος > ἐξαρχῶτον (Ραβέννης, ἐκκλησιαστικῶς : ἐξαρχία)
 ἐπίτροπος > ἐπιτροπῶτον
 κατεπάνω (ἀρχων) > καπετανῶτον
 κύρος (= κύριος) > κυρῶτον (βυζ.)
 λογαριαστής > λογαριαστῶτον
 μέγας δούξ > μεγαλοδουκάτον
 μέγας κύριος > μεγακυρῶτον
 νομικὸς > νομικῶτον
 παλατοφύλαξ > παλατοφυλικῶτον

1. Κ. Ν. Σέθας, ΜΒ Β', 1876, σ. 268 : αἰδέσθως γὰρ αὐτῷ δοθείσης
 ἐλλέσθαι ὁ βούλεται, τῶν θεματικῶν πρ ω τ ο ν ο τ α ρ ἄ τ ω ν... τὸ τῆς αἰῆς ἐπιαρχίας
 προεἶλετο, ἐν ἐπιστολῇ Μιχ. Ψελλοῦ.

πρόεδρος > προεδρᾶτον
 πρωτοσπαθᾶριος > πρωτοσπαθαράτον
 ρήγας (ρήξ, βασιλεύς, ἡγεμὼν μὴ Βυζαντινός) > ρηγᾶτον
 σεβαστὸς > σεβαστᾶτον
 σπάθη, σπαθᾶριος > σπαθαράτον
 στρατηγός > στρατηγᾶτον
 σύνδικος > συνδικᾶτον (ἐργατῶν Νεοελλ.)
 τζαούσης > τζαουσαῖτον
 χαριστικός -άριος > χαριστικᾶτον, χαριστικαριᾶτον
 χρυσόβουλλον > χρυσοβουλλᾶτον

β') Λατινογενῆ καὶ ἔθνογενῆ

vice comes > βισκούντης > βισκουντᾶδον (Κύπρος, ἡ ὑποκομητεία)
 vigla > βίγλα, ἡ > βιγλᾶτον, τὸ (Κεφαλλ.)
 delicatus -um > δηλικᾶτον (Βυζ. τμήμα τοῦ ἱεροῦ παλατίου)
 domesticus -um > δομεστικᾶτον (Βυζ. στρατιωτ. ἀρχὴ Ἀνατολῆς καὶ
 Δύσεως), Du Cange, Gloss. στ. 319)
 dux - δουξ > δουκᾶτον (Νεοελλ. ἡγεμονία)
 ἐμίρης (ἀραβ.) > ἐμιράτον
 Ἰάφα (Γιάφα πόλις) > Ἰαφαῖτον
 κεδίβης (Αἰγύπτου) > κεδιβᾶτον (= ἡγεμονία ὑπὸ κεδίβην). Γ. Ν.
 Χατζιδάκις, Γλωσσολογικαὶ Ἐρευναι Α', 1934, σ. 303)
 comissarius > κομισσαριᾶτον (Νεοελλ. ἀρχὴ τοῦ ἐπιτρόπου ΕΣΣΔ)
 comitatum > κοιμητᾶτον (Βυζ. διαμονὴ βασιλέως)
 contado ἰταλ. > κοντᾶδον (Κύπρος, ἡ χώρα, ἡ πατρίς)
 magistratus, μάγιστρος > μαγιστρᾶτον (Βυζ., ἡ ἀρχὴ τοῦ μαγίστρου)
 palatium > παλάτιον > παλατινᾶτον (Μεσ., Νεοελλ.)
 proletarius > προλεταριᾶτον (Νεοελλ.)
 protector > προτεκτοράτον (Γ. Ν. Χατζιδάκις, Γλωσσολογικαὶ
 Ἐρευναι Α', 1934, σ. 303)
 referendum > ρεφερενδᾶριος > ρεφερενδαράτον (Βυζ.).
 regnatum > ρηγνᾶτον (Βυζ.), τὸ ρηγᾶτον (ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ χρόνος)
 secretarius > σεκρεταριᾶτον (Νεοελλ. γραμματεία)
 σείχης (ἀραβ.) > σείχᾶτον (κράτος διοικούμενον ὑπὸ Σείχου Ἀραβος)
 senatus > σενᾶτον, τὸ (Βυζ., οἴκημα τῆς Συγκλήτου)
 sindaco > συντιχᾶτο (Μεσ., Νεοελλ., δημαρχεῖον)
 σουλτᾶνος > σουλτανᾶτον (Νεοελλ. = Κράτος ὑπὸ Σουλτάνον). Γ. Ν.
 Χατζιδάκις, Γλωσσολ. Ἐρευναι Α', 1934, σ. 303).
 triumviratum > τριουμβιράτον (Βυζ., τριαρχία)

χαλίφης > χαλιφάτον (Ίσλάμ, Ορησκειτ. άρχή)

Γ'. Στρατιωτικοί όροι

σουδά > σουδάτον (φοσσατών ή σουδάτων έργασίας, Μαυρικίου Στρατηγικόν)

fossa > fossatum > φουσαάτον (Βυζ. άπληκτον)

φρατζάτον, φρεγγάτον, φροντζάτον κλπ. (έπί τής έννυίας τής ακηνής.

Πρβλ. Du Cange, Gloss., στ. 1703, 1704, 1705)

Δ'. Πολιτικοί όροι

commeatus > κομμεάτον

consolato > κοσολάτο (Νεοελλ. προξενείον)

conte, κόντος > κοντάτον (= contea Μεσαιων.)

hajulus > μπαλιάτον (ή άρχή του Ένετου Βαάτου έν Κωνσταντινούπολει)

traho > tractatum > τρακτάτον (Μαλάκας, 418, 17)

II. Νομίσματα

Άγιος Γεώργιος > Άγιογεωργάτον¹

Άγιος Κωνσταντίνος > Άγιοκωνσταντινάτο

Άγία Σελήνη (= Θεοτόκος) > Άϊσεληνιάτο

δούκας > δονκάτον

ήλιος + σελήνη (Χριστός + Θεοτόκος) > ήλιοσεληνιάτον

κολώννα, ή (columna) > κολωννάτον

Κομνηνός (βασιλεύς) > Κομνηνάτον

Κωνσταντίνος (ό μέγας) > Κωνσταντινάτον² (και χρυσοπικροκωνσταντινάτο)

Μανουήλ (βασιλεύς, Κομνηνός) > Μανουηλιάτον

Μιχαήλ (βασιλεύς, Κομνηνός) > Μιχαηλιάτον

Μονομάχος (βασιλεύς) > Μονομαχάτον (έτους 1136)³

Παλαιολόγος (βασιλεύς) > Παλαιολογάτον (και ούχι paglio logallo)⁴

1. Τυπικόν μονής Χριστού Παντοκράτορος (P. Gautier), BEB 32, 1974, σ. 83,900.

2. Κωνσταντινάτο έν Ζακύνθο το βαφτιστίκι (μεταλλικόν ένθύμιον διά τήν μαρτυρίαν τής βαπτίσεως). Ντίνου Κονόμου, Ζακυνθινά Λεξιλόγια, Άθήνα 1960, σ. 27.

3. Τυπικόν Παντοκράτορος, ένθ' άνωτ. Έν σ. 115, μετ τή Μονομαχάτον τοπωνύμιον (ύπόστασις του Μ.).

4. Tommaso Bertelè, Numismatique Byzantine, 1978, σ. 105.

Ρωμανός (βασιλεύς) > Ρωμανάτον
 σελήνη, ἡ (Θεοτόκος) > Σεληνάτον¹
 census (λατιν.) > σενζάτον
 σκῆπτρον, τὸ > σκηπτράτον
 σταυρός, ὁ > Σταυράτον
 σταυρός + Ἅγιος Δημήτριος > Σταυροαγιοδημητράτον (ἔτους 1097)²
 σταυρός + Βοτανειάτης > Σταυροβοτανάτον
 σταυρός + Μανουήλ > Σταυρομανουελάτον (ἔτους 1157)³
 σταυρός + Μιχαήλ (βασιλ.) > Σταυρομιχαηλάτον (ἔτους 1076 - 1077)⁴
 Φλώρος, φλωρίον > φλωράτο
 Χριστός > Χριστικάτον

III. Ποτά, τροφαί, μαγειρεύματα

α') Ποτά

Ἄκρατον (κρασί)
 ἀνησάτον (ἀνηθον)
 ἄψινθατον (ἄψινθος)
 βυσσινάτον (βυσσινάδα)
 γαράτον (κρασί εἰς τὸ ὁποῖον ἀνσμείχθη γάλα ἰχθύος!)
 ὄροσάτον (βλ. ὕδροσάτον). Οὕτω καὶ νῦν ἐν Κύπρῳ.
 κίτρατον (κίτρον)

κυμανάτον (κύμινον) : ἀρκοῦμεναι καὶ τῷ κυμανάτῳ θερμῷ πόματι.

Τυπικὸν Κεχαριτωμένης, ἔτους 1118, MM AD V, 1887, σ. 364.

λιβυστικᾶτον ἢ λιγυστικᾶτον (ἀφέψημα λιγιάς)
 μαραθάτον (κρασί)
 μαστιχᾶτον (ἡδύποτον, ἢ νῦν μαστίχα)
 μοσχᾶτον > μοσκᾶτο(ν) καὶ μονοσκᾶδο (κρασί)
 νερατζᾶτον (πορτοκαλλάδα)
 ρετσινᾶτο (κρασί, Νεοελλ. ρητινίτης οἶνος)
 ρουσσάτον (κρασί)
 ὕδροσάτον (Βυζ.)

1. Εἰς Μιχ. Κ. Κομνηνοῦ, Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τοῦ Κοσταλλερί-
 ζου, Ἀθήναι 1970, σ. 109 : σελινᾶτο ἀντὶ σεληνᾶτο ἐπὶ νομισματος.

2. Bartold, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 107.

3. Αὐτόθι.

4. Αὐτόθι.

β') Γλυκά

* Αμυγδαλάτον

ἀπιᾶτον (ἄπιον, ἀπίδι)

γαλατᾶτον (παγωτόν, *Ἰππειρος)

γαλᾶτον (κοινῶς, παγωτόν. * Ἄλλὰ καὶ τὸ ἔγγαλον πρόβατον)

καρυδάτο (Νεοελλ.)

μαντολάτο (mandorla, ἀμυγδαλωτόν)

μυγδαλάτο (Νεοελλ.)

σησαμᾶτον (σήσαμον, τὸ παστέλλι)

γ') Καρποί

ἀχχανᾶτο (σῦκον, Ρόδος)

* Ἀλεξᾶτο (σταφύλι)

ἀφραῖτο (ἀμύγδαλο)

βαζανᾶτο (σῦκον, χρώματος μενεξελί, Ρόδος)

δροσαῖτον (δρουσάπιδον, Ρόδος)

καράτο ἢ καρυδάτο (σῦκον)

καρυδάτο (Κρήτη, εἶδος σταφυλῆς)

κροκάτο (δαμάσκηνον)

λαγηνᾶτον (ἄπιον, σῦκον κλπ.)

λεμονᾶτον (λευκὸν σῦκον σχήματος λεμονιοῦ, Ρόδος)

μαλατσουκᾶτον, τὸ (σῦκον)

δ') Ἄρτοι

* Ἀφραῖτον (ψωμί) (ἀλλὰ καὶ : ἀφραῖτα ἀμύγδαλα, καρύδια, πρόσωπιον
-ᾶτον)

βακελλᾶτον (εἰς σχῆμα κουλλούρας)

γωνιδᾶτον (τεμάχιον πολυγωνικόν)

πασπαλάτον (ἀλέθειν πασπαλάτα)

ε') Μαγειρεύματα

* Ἀκροᾶτον (δι' οἴνου)

κρασᾶτον (λαγομαγείρευμα, στιφᾶδο)

κυδωνᾶτον (κρέας + κυδώνια)

λεμονᾶτο (ψητόν)

μαρινᾶτο (ψάρι)

μελᾶτο (ἀβγὸ ὕδαρες)

μπουρδάτο (ψησσόπουλον, Βυζ.)

ξειδάτον (κρέας έσκευασμένον μετά βξους)

πιπεράτον (πιλάφι, Κάρπαθος, Μιχ. - Νουάρος, ΛΚΔ, σ. 315

ριγανάτον (ψάρι, άλλο μαγείρευμα καρυκευμένον δι' όριγάνου)

σκορδάτο (διά σκορόδου)

στιφάτο ('Αλικαρνασσός, τό στιφάδο)

σφουγγάτο (φόν) (έν Ρόδω ύπάρχει επίθετον ό σφουγγάτος. Πρβλ.

Χρ. 'Ι. Παπαχριστοδούλου, Λεξικ. καί Λαογρ. Ρόδου, 1969, σ. 244.

III. Alia - varia

α') Έλληνογενή καί Έλληνοσύνθετα

άδερφή, ή (= κίναιδος) > άδερφάτο (ή κατηγορία τών άνωμάτων
έμπαικτικώς)

βλυχός > βλυκάτο ή βλυχάτο (δρος νεροκινήτου μύλου)

γλώσσα, ή > γλωσσάτο (= κλειτορίς)

> ζαφαράτο (= περικαλλές, ώραιότατον, Καστελλόριζον, Μιχ.

Κομνηνός, σ. 87)

καπετάμιος, ό > καπετανάτο (έν Ζακύνθω = καύχησις)

καρέκλα, ή > καρεκλάτο (είδος βινήσεως)

κάρυον, τό, καρύδι > καρυδάτο (έν Καρπάθω είδος σταφυλής)

κέραμος, κεραμίδι, τό > κεραμιδάτο (Νεοελλ. = σπίτι κεραμοσκεπές)

κλάδος, ό > κλαδάτο (ύφασμα, ότιδήποτε παριστά κλαδιά)

κοινός (= επίκοινος), ό > κοινατό (ποιμεν. Κρήτη)

κλότσος, ό > κλοτσάτον (κτύπημα διά του ποδός)

κνήκος, ό > κνηκάτον (βεβαμμένον διά κνήκου ή κνίκου)

κυνηγῶ, κυνήγι, τό > κυνηγάτο, τό (= κυνήγιον)

λαύρα, ή > λαυράτον (λίθινος δρος διαχωρισμού περιουσίας)

μέλι, τό > μελιτάτο (ψωμάκι με μέλι, Ρόδος) συναντώμενον πληθυντ.

τά -άτα

οικοκυρά, νοικοκερά, ή > νοικοκεράτο (Νεοελλ.)

νύμφη, νύφη, ή > νυφάτο (ή νύφη στολισμένη στο γάμο κάνει τό νυφάτο

της. Σφακιά, δηλωτικόν σεμνοπρεπούς στάσεως)

νύμφη, νύφη, νυφικός, ό > νυφικάτο (= δῶρον τῆς νύμφης)

τόξον, τοξάτον, τό > ξάτο (Χίος) > ξιάτο (Κῶς = ένδιαίτημα άμνο-
εριφίων)

Πάσχα, πάσκα, τό > πασκάτο (Κάρπ. = πασχαλινόν, μη νηστίζιμον.

Ε.Π.Α της Ε.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

- Μ. Γ. Ν ο υ ά ρ ο ς, Λεξικόν Καρπ. Διαλέκτου, 1972, σ. 254)
 περισσός, ό > περισσάτον
 πρινόκοκκος, ό (= βαφή) > πρινοκοκκάτο (= εφάπλωμα, λόγω του
 χρώματος)
 πρωτολάτης, ό (= ό πρώτος ελαύνων) > πρωτολάτο (= άπαρχή καρ-
 ποῦ τινος)
 σταυρός > σταυράτον (= ξύλινος όρος διαχωρισμοῦ άγρῶν)
 σταυρός, ό, σταυρούλλι, τῶ > σταυρουλλάτο (Κάρπαλος, κεφαλίδεσιμς,
 τσεμπέρι)
 στεγνός, ό > στεγνάτον (= ή κατασάρβλα)
 τόξον, τῶ > τοξάτον (καί ξῆτο ξῆιτο) (= οικόδομημα)
 τρέχω > τρεχάτο (= τῶ τρέξιμον, ό δρόμος). 'Εν Κύπρῳ τῶ τρεχτῶν
 άλλως λεγόμενον, πηγαῖον νερόν : ανερόν τρεχάτον, πουντζιγ γε-
 μάτον» παροιμία, «Κυπρ. Σπουδαί» 8, 1944, σ. 71) καί 14, 1950,
 σ. 113.
 φεγγάρι, τῶ > φεγγαράτο (Χίος, κοκκινωπό μαντήλι)
 φύσκη, φύσκα, ή > φουσκάτο ('Ο Κοραῖς ισχυρίζεται ότι τοῦτο λανθα-
 σμένως άνεγνώσθη ὑπό τοῦ D u C i a n g e άντί λανθαῶτον)
 ῶδόν, τῶ > ῶάτον (Βυζ. άβγόσχημον, ῶσειδές οικόδομημα)

β') Λατινογενῆ καί έθνοσύνθετα

- actum, atto > άττο (= συμβολαιογραφική πράξις)
 contractum, contratto > κοντραάτο (= συμβολ. πράξις)
 formatum, fermato > μελάτιο (σπόγγος) φορμάτο (= εκλεκτής ποιή-
 τητος σφουγγάρι. Lingua Franca § 814)
 fossa, fossatum, φοσσαάτον > φουσσαάτο(ν) (Βυζ. Νεοελλ. Καί επί έν-
 νοίας : ή παρέα, ή έπαρσις)
 franco (= άπελεύθερος) > φραγκάτον (επί άγροῦ έλευθέρου ὑποχρεώ-
 σεων τοῦ καλλιεργητοῦ πρὸς τὸν ιδιοκτήτην του)
 frons - frontis (τῶ φύλλον) > φρο(ν)ντζάτον (= σκιάς, σκηνή. Κ ο -
 ρ α ῆ ς "Ατακτα 4, 1832, σ. 658).
 lanatum > λανάτον, τό, ένδυμα εκ μαλλίνου ὑφάσματος.
 mandatum > μανδάτον (Βυζ.), μαντάτο(ν) (Νεοελλ. έντολή, είδησις,
 κακή είδησις)
 mercatum, mercato > μαρκάτο (Ζάκυνθος, ή άγορά, τυπων.)
 mezzo, mezzato > μαντζάτο (Δρόβιανη 'Ηπ. = ισόγειον καθημερινόν
 δωμάτιον)

moderatum, moderato) μοντεράτο (μουσικός όρος : μετρίασ έντάσεως)

professor, professorato : Τό αξίωμα τοῦ καθηγητοῦ. «Τακτικόν προφασσοράτον άν ζητήσω», ΕΕΒΣ 37, 1969 - 1970, σ. 416,52.

putana, πουτάνα (= ή πόρνη)) πουτανάτο(ν) (= τό σύστημα τῶν πορνῶν)

risulto) ρεζουλτάτο (= αποτέλεσμα). Πρβλ. Ἄ 0. Παπαδόπουλον Κεραμέα, ΕΕΒΣ 37, 1969 - 1970, σ. 407,47.

ritratto (= προσωπογραφία)) ρετραῖττο (Ζάκ.)

zuffa (ένετ.)) τσιφεῖάτο (= τριχωτόν καί ναυτ. όρος, Lingua Franca, § 722)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ